

УДК 811.161.2'373

Ніна Клименко

м. Київ

ФРАЗЕОЛОГІЗМИ – ВИЗНАЧНИКИ ЧАСУ: ПАРАЛЕЛІ ТА ВІДМІННОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ І НОВОГРЕЦЬКІЙ МОВАХ

У статті розглянуто впорядкування семантичних варіантів категорії темпоральності на основі сітки часових ознак, реалізованої фразеологізмами, для якої характерна спільність ознак, властивих афіксальним, композитним та юстапозитним похідним, а також низка семантичних ознак на зразок початок-кінець, іноді (інколи), ніколи, завжди тощо. Розгляд паралельних фразеологізмів виявляє їхню переважну орієнтацію на образний світ уявлень людини про час.

Ключові слова: *категорія часу, зіставна фразеологія, спосіб словотворення, фраземосюжет, паралелізм фразеологізмів.*

У дослідженнях категорії темпоральності на сьогодні нагромаджено величезний різномовний матеріал. Розгляд її як центру семантично-функційного поля темпоральності уможливорює висвітлення способів упорядкування її семантичних варіантів за допомогою різних мовних засобів (морфологічних, синтаксичних, словотворчих, лексичних тощо). Меншою мірою описано реалізацію її за допомогою фразеологізмів. Аналіз їх теж може бути різноаспектним. Зокрема, в одній мові фразеологічні одиниці (далі ФО) можна розглядати за тематичним групами, ґрунтуючись, наприклад, на лексикографічних джерелах, у сучасній українській мові — це словники за редакцією М.М. Пазяка [16, 17, 18], у новогрецькій (25), або за семантичними варіантами певної категорії. Таке вивчення має спиратися на певні семантичні сітки, встановлювані на основі розгляду пояснень фразеологізмів в одномовних тлумачних словниках [23; 20; 21; 26].

© Н.Ф. КЛИМЕНКО, 2014

З одного боку, в межах цього дослідження можливе зіставлення семантичних темпоральних сіток, реалізованих різними способами словотворення (префіксацією, суфіксацією та основоскладанням, у якому функціонує лексико-словотвірна категорія темпоральності).

З другого, семантичні темпоральні сітки, що виражаються засобами словотворення, можна порівнювати з часовими ознаками сітки фразеологізмів. Завдяки цьому унаочнюються та узагальнюються виміри часу природного в лінійному спрямуванні від минулого через теперішнє в майбутнє, фізичного, представленого як народження — смерть, циклічного, уявлюваного як зміна дня і ночі, пір року тощо.

Фразеологічна параметризація часу виявляє нашарування на ознаки природного, лінійного, циклічного часу ще й ознак міфічного, історичного, релігійного. Перспективним є зіставне вивчення фразеологізмів категорій темпоральності в двох-трьох мовах, яке уможливорюють перекладні словники [14; 15; 22; 19; 13; 6]. Серед них на особливу увагу заслуговують ті, що утворюють паралелі. Фразеологічні одиниці виявляють семантичний паралелізм, спільність образної основи їхнього формування, семного складу лексем певної тематичної групи, словотвірні паралелі (подібність словотвірних типів, за якими утворюються тематично близькі лексеми).

Дослідження фразеологізмів враховує співвідношення виразників темпоральності в самій одиниці з часовими ознаками складників пояснювальних частин до неї у фразеологічних словниках. Семантичні компоненти обох частин статей ФО допомагають конкретизувати й доповнити списки лексичних часових орієнтирів, запропоновані О.В. Бондарком для виміру часового дейксису та векторного характеру категорії темпоральності. До вже названих у розгляді суфіксальних, префіксальних, композитних і юкстапозитних темпоральних ад'єктивів і адвербативів додаємо найчастотніші семантичні множники, що трапляються у поясненнях значень фразеологізмів і в них самих: початок-кінець часових відрізків, короткий-тривалий проміжок часу, тепер-інколи-завжди-ніколи, колись-зараз, постійно-рідко, рано-пізно. Якраз вони й допомагають окреслити часові орієнтири, виявлювані у мовних картинах світу за допомогою фразеологізмів [11 : 260–281].

Зосередимо увагу тільки на тих ФО у сучасній українській та новогрецькій мовах, які є семантичними паралелями і виявляють подібність образного уявлення часу (щодо людини, пір року, доби, дня-ночі, релігійних свят та інших визначних подій). У сучасній українській мові існують пароніми *ні́коли*, тобто ні за яких обставин, та *ні́коли* — немає коли. У них різна модальна семантика. Перша лексема підкреслює позачасовий вимір існування чого-небудь. Його семантику підсилено в синонімічній ФО *ні́защо в (на) світі* — абсолютно ніколи. Друга виражає можливість існування чогось, але за певних умов: *і вгору глянути ніколи* — про когось, хто надзвичайно завантажений, дуже зайнятий, *і дихнути ніколи*.

У новогрецькій мові засвідчено пароніми *потé* — *ніколи* і *пóте* — *коли*, іноді. Антонімом першого є *пáντα* завжди. До фразеологізму *ні́за що в (на) світі (в житті)* у новогрецькій семантично близький *потé των ποτῶν*. У контексті питальних речень у постпозиції до дієслова *потé* набуває значення «коли-небудь»: *ήσουν ποτέ στην Αθήνα; Τι був коли-небудь в Афинах?* *Пóте*, використовуване в конструкціях *пóте... пóте*, має український відповідник *то... то*: *пóте λες ότι τον αγαπάς, пóте ότι δε θες να τον ξαναδείς* то ти кажеш, що його любиш, то говориш, що не хочеш його зовсім бачити, *пóте 'δω, пóте 'κει* — то тут, то там. Юкстапозит *пóте-пóте* виражає значення повторюваних дій, відрізків часу, його перекладають словами *часом, іноді, час від часу*. Його синонімом є юкстапозит *κάπου-κάπου* коли-не-коли. В українській та новогрецькій мовах існують паралельні утворення з лексемами *пóте* і *коли*: *για пóте на коли, алó пóте відколи*.

Особливістю обох зіставляваних мов є фразеологічні одиниці, що виражають семантику позачасового *ніколи*. Серед них *ні тепер, ні в четвер* — ні за яких обставин, у якому використано прислівник *тепер* та прийменниково-іменникове словосполучення *в четвер*. Його синонімом є фразеологізм *не тепер, то в четвер* — про те, що колись обов'язково відбудеться. Усі вони мають розмовний характер і є експресивно забарвленими. Серед таких фразеологізмів з темпоральними значеннями трапляються ті, що мають еквівалентні значення, але в кожній мові для їх вираження використовують свої загальновідомі для її носіїв реалії. Такими в українській мові є ФО з лексемою *сніг* у прийменниково-іменникових словосполученнях з прикметниками: *до білого снігу* та дієсловами *не забудете, пам'ятатимете*, що виражає значення «дуже довго, тривалий час». Інший фразеологізм *до першого снігу* вказує на початок зими. Ці одиниці не мають відповідників у новогрецькій мові, для носіїв якої *сніг* не є типовим, щоденним явищем узимку. Фразеологізм *як минулорічний сніг* (у поєднанні з лексемою *потрібен*) та *торішний сніг* з дієсловом *боятися* мають значеннєві відповідники, але такі, що апелюють не до снігу, а до грецької реалії — кислого (зеленого) винограду. Грецькій ФО *περσινά ξινά σταφύλια* (буквально — торішний нестиглий, зелений виноград) відповідають українські *минулорічний, тогорічний, позаторішний сніг*, напр.: *він мені потрібен, як минулорічний сніг (як позаторішний сніг на літню погоду)*. Їх використовують для вираження повного заперечення дії, події, того, про що йдеться, пор.: *боятися, як тогорічного снігу*, тобто зовсім не боятися. Грецький фразеологізм *περσινά ξινά σταφύλια* підкреслює дещо інший часовий відтінок, наполягаючи на втраті актуальності того, що є предметом висловлювання (пор. його російський еквівалент — *это уже былем поросло*). Його синонім *παλιά ξινά κρασιά* (буквально — старе кисле вино) є ознакою обставин, що їх починають обговорювати, які вже минули, котрі краще не згадувати за принципом, сформульованим фразеологізмом *ξεχασμένα — περασμένα / минулося-забулося*.

Серед ФО, що передають темпоральну ознаку «ніколи», грецький вислів *το μήνα που δεν έχει Σάββατο* з найменуваннями *ο μήνας* місяць, *το Σάββατο* день тижня. З ним семантично еквівалентні численні українські розмовно-експресивні фразеологізми: *після дощика в четвер; на Миколи, та ніколи; не буде з цього пива ніякого дива; не було в зайця хвоста і не буде; як хан долізе до Криму; тоді будеш мати, як старий чорт візьметься помирати; і голова посивіє (поки діждусь); як свиня на небо гляне; тоді це буде, як свині з череди йтимуть*. У багатьох із них неможливість існування чого-небудь підкреслено поєднанням непоєднаних речей, явищ: *коли рак свисне; на п'ятій неділі вдовиний плуг вийде; як на долоні волосся виросте; банальності очевидного: не буде риба раком; не буде баба дівкою; жде, як віл обуха або як сова світ уздрить; марності сподівань: ждала, ждала та й годі сказала*. Показове використання назв тварин, риб, птахів у цьому різновиді фразеологізмів. Такі умовні «дійові особи» притягують до себе подібні, але інші істоти: рибу і рака, бабу і дівку, або вони виконують не властиві їм дії: віл жде обуха, рак свистить, сова бачить білий світ (день).

Отож, вимір часу фразеологізмами на осі *рано-пізно-інколи-ніколи-ніколи-завжди* за ознакою «ніколи» характеризується підкресленням очевидності неймовірного або наперед визначеної неможливості виконання дій. Основоскладання, наслідком якого стають композитні ад'єктиви, уможлиблює лише категоричне заперечення темпоральної ознаки, вираженої всім словом, за допомогою **не-**. Композити з такою словотвірною структурою нечисленні. Морфема **не-** в них може стосуватися кількох часових вимірів: тимчасовості існування чого-небудь 1) *недовговічний, недовготривалий, недовгочасний*; 2) несинхронності: *неодначасний*; 3) безперервності: *неперервновимірний, нескінченновимірний, нескінченнозв'язний, нескінченнозначний*.

До фразеологізмів належать одиниці з темпоральними ознаками, що мають повчальний характер. Вони містять у своїй структурі найменування відтинків часу (*χρόνος* рік, *μήνας* місяць) та узагальнюють певні ситуації, але зорієнтовані на хибні, неістинні з логічного погляду судження щодо них: *ανάποδος χρόνος, δεκατρείς μήνες* (важкий рік тривалістю в 13 місяців) Важкий рік довше тягнеться. Перекладним його еквівалентом у російській мові є *Не тем час дорог, что долог, а тем, что короток*; в українській — *Не тим час дорогий, що довгий, а тим, що короткий*.

В українських фразеологізмах з темпоральними ознаками, як і в грецьких, назви місяців або днів тижня трапляються рідко. Вони зорієнтовані на визначення характеру людини. Так, грецькій ФО *από το Αύγουστο χειμώνα, από το Μάρτη καλοκαίρι* з назвами місяців *серпень* і *березень* відповідає український фразеологізм з найменуванням днів тижня *Скривився, як середа на п'ятницю, Сім п'ятниць (неділь) на тиждень*. Обидва вони характеризують людей, які часто змінюють рішення.

У групі фразеологізмів з темпоральними ознаками також виділяються одиниці, асоційовані із загальними позачасовим уявленням про

час, які мають повчальний характер. До таких належить інтернаціоналізм ο καϋρός εἶναι ο γυατρός, якому в українській мові відповідає перифрастичний переклад *час — найкращий лікар*, у російській *время — лучший лекарь (врач)*. У сучасній українській мові він має ще й кілька відповідників із розмовним забарвленням: *Перемелеться лихо — добре буде; Буде добре, як мине зло; Терпи, козак, горе — будеш пити мед; Діждемо тієї години, що будуть по шелягу дині*.

Одні такі фразеологізми зорієнтовано на висловлювання, що містять вічні істини, вимірювані на осі часу двома координатами *тепер і завжди (час — найкращий лікар)*. Інші — на *тепер і на майбутнє*. Деякі ФО з поведінковими рекомендаціями апелюють до способів перебігу часу, окреслених прислівниками *рано-пізно-ніколи*. До них належать, наприклад, інтернаціональний фразеологізм ὀποῖος πάει ἀργά, φτάνει γρηγορά зі слов'янськими відповідниками рос. *Тише едешь, дальше будешь*, укр. *Помалу їдеш, далі заїдеш, Іди помаленьку, доженеш і стареньку, Поспішай поволі та ὀποῖος βιάζεται, σκοντάφτει рос. *Поспешишь, людей насмьшиши, Не спеши на тот свет, там хороших людей нет*, укр. *Хто спішить, той людей смьшисть, Прудка ріка береги розмиває, Швидка робота, як нагла смерть, Це не так швидко, як на мертвого сорочку шить, Поспішаєш з козами на торг, Де той у Бога великдень, а він уже з крашанками*.*

До цього різновиду ФО входить інтернаціоналізм κάλλιο ἀργά παρά ποτέ рос. *Лучше поздно, чем никогда*, укр. *Не тепер, так у четвер, Прийде коза до воза і скаже «мекеке»*. У названих фразеологізмах роль визначників часу виконують антонімічні за значенням прислівники ἀργά-γρηγορά *поволі — швидко, ἀργά-ποτέ пізно — ніколи* або дієслова βιάζομαι *спішити, σκοντάφτω спотикатися*. До складу декотрих із цих ФО входять назви відтинків часу — ранок, обід: ὀποῖος κοιμάται το πρωί, πεινάει το μεσημέρι (буквально — хто спить уранці, голодує в обід). У перефразованих українських відповідниках цього фразеологізму використано антонімічні прислівники *рано-пізно*: *Хто рано встає, тому Бог щастя дає; Хто пізно встає, тому хліба не стає*. В еквівалентних за значенням російських фразеологізмах використано образ ранньої та пізньої пташки: *Ранняя птичка носок утирает, а поздняя глаза продирает*, які виявляють паралелізм з українськими ФО: *Ранняя пташка зубці теребить, а пізня очиці жмуристь; Ранняя пташка пшеничку клює, а пізня очки дере; Ранні пташки росу п'ють, а пізні слізки лють*. І в українській, і в російській мовах існує фразеологізм, до складу якого входять прикметник *ранній* та іменник *птаха*: *ранній птах, ранняя пташка, ранняя птичка*, що характеризує метафорично людину, котра рано встає і вже вдосвіта працює.

Паралельні також фразеологізми πῆρε (βρήκε) η μέρα κάποιοῦ στους δρόμους — *їх день застав у дорозі*, що підкреслюють роль дня як часового орієнтира для тих, хто йде, їде, пересувається в дорозі.

У зіставлених мовах трапляються фразеологічні одиниці з темпоральними ознаками, що виражають ту саму ознаку і асоціюються з тими самими образами, які метафорично визначають час. Фразеологізми

української мови на осі виміру часу «початок-кінець» виявляють темпоральні ознаки через окреслення асоціативних зв'язків з сонцем (зо-рею, світом, світлом), ранком чи темрявою (вечором, смерканням, ніччю), народженням — смертю, життям — смертю, буттям — небуттям. Властивостями їх стають *білий (цей, сей) світ* як символ земного життя, протиставленого *тому (темному, потойбічному)* загробному існуванню; змінний та незмінний позачасовий і врешті вічний стан.

Ознаки початкових етапів можуть інтенсифікуватися лише в плані посилення, більшого наближення до початку в часі; з *першого разу*, з *перших кроків* — з самого початку або підкреслення цієї часової межі, пор.: *рано* і *рано-вранці*. Їхніми атрибутами стають предмети (в широкому розумінні), сприймані представниками однієї мовної спільноти як носії= метафоричні визначники початкових періодів життя людини (молоко матері, сповиток), її існування (пуп'янок — з самого пуп'янка), як початкова межа свого і чужого світу: *перший кілок*, як першорух у життєвому просторі: з *перших кроків*. Таку роль виконують також деякі абстрактні іменники, наприклад, *черга* як ознака впорядкованості дій: *в першу чергу*.

У фразеологізмах вживаються найменування часових періодів *день, ніч, пора, місяць, роки, вік, покоління людей (з діда-прадіда), рід (з роду-віку)*.

У новогрецькій та українській мовах численні паралельні за змістом і частково за лексичним наповненням ФО, у яких використано найменування відтинків часу, однак, самі фразеологізми належать до поведінкових і час у них має узагальнено-невизначений (найчастіше тривалий) характер: та *χρόνια φέρουν τη φρόνια* (буквально з роками приходить розсудливість) — *з роками людина мудрішає*.

Рідко у фраземосюжетах використано зоометафори. Наприклад, новогрецька ФО *εκατό χρονών γάϊδαρος περπατάει* апелює до іменника *γάϊδαρος* осел, *εκατό χρονών* у віці ста років, якого життя не навчило враховувати досвід. Його російський відповідник вдається до порівняння з горбатою людиною, яка своєю впертістю схожа на віслюка: *Горбатого могила исправит, а упрямого дубина*. В українському синонімічному ряді еквівалентних за значенням фразеологізмів увагу зосереджено або на образі людини *Горбатого могила виправить*, або зоометафорах, у ролі яких виступають *кіт: Пізно старого kota учить гопки; кішка: З чорної кішки білої не зробиш; або коростяве поросля: Коростяве поросля дарма чесати*.

Прикладом семантичної еквівалентності з іншою, але де в чому подібною основою порівняння можуть бути два фразеологізми, зорієнтовані на вимір максимального віку людини в сто років. У новогрецькій у вищезгаданому фразеологізмі використано зоометафору і названо столітнього віслюка. ФО *η αλεπού εκατό χρονών*, то *αλεπόπουλο* то *εκατόν δέκα* побудовано на зіставленні столітньої лисиці з лисеням 110 років. В українському відповіднику в ролі дійових осіб виступають курка і яйця — *яйця курей учать*. Отже, греки та українці в названих

фразеологізмах констатують порушення природного циклічного руху за допомогою зіставлення курки, що висиділа курча, з яйцем.

Продовженням цієї дискусії є паралельні фразеологізми, що фіксують безпорадність намагань з'ясувати, що в колі (циклі) двох пов'язаних «величин» є причиною, а що наслідком: η κότα έκανε το αβγό ή το αβγό την κότα — *що було раніше курка чи яйце?* У сучасній розмовній українській мові частотне порівняння гранично тривалого віку людини в сто років. Про розумну, розвинену дитину, що розмірковує подорослому, кажуть: «Ти як столітній дід».

Серед паралельних фразеологічних одиниць з ознаками часу представлено такі, до складу яких увіходять назви відтинків часу на зразок η γηρατειά старість, η αρχή — то τέλος початок — кінець, то έτος, ο χρόνος рік, ο χρόνος, ο καιρός час, η ώρα година, пора, час, уживані у стійких словосполученнях — побажаннях добра: καλή γηρατειά щасливої старості, καλό χρόνο να 'χεις гарного тобі року, και του χρόνου *щоб у наступному році було краще, ніж тепер*, ευτυχές το Νέο Έτος *щасливого Нового року*, ώρα καλή в добрий час, πολλά τα έτη σας *довгих вам років життя*, χρόνια πολλά *многая літа!* та зла: κακή ώρα να τον βρει/ να τον έχει *хай його візьме лиха година*, κακό χρόνο να έχεις *щоб тебе побила лиха (нещаслива) година*, τον κακό σου τον καιρό *хай поб'є тебе чорна година*, ο χρόνος να μη σε βρει *щоб ти здох, бодай би ти й року не прожив*.

Названі ФО упорядковано як антоніми, що здатні згортатися у новогрецькій в композитні слова: η καλοκαιρία гарна погода, η κακοκαιρία негода.

У зіставляваних мовах ФО, зорієнтовані на лихі побажання, у словниках мають помітки лайливе, зневажливе. Такі фразеологізми порізнному використовують найменування відрізків часу, але в обох мовах у них найпоширеніші іменники η ώρα, що має синонімічні відповідники година, пора, час, та укр. година. У сучасній українській мові більше наповнення властиве фразеологізмам з виразним негативним забарвленням: *бий (побий) його (їх, її) лиха година; бодай (щоб) тебе (їх, його, вас, її) узяла лиха година; лиха година несе (принесла), лихой години, к лихий години*. Деякі з них здатні виражати амбівалентні значення. До таких належать згадані вище, які вживаються також для вираження — перше — мимовільної згоди з чим-небудь або (друге) — захоплення чим-, ким-небудь, здивування з приводу чогось.

Кілька ФО зі словосполученням *лиха година* висловлюють нейтральні твердження: *не візьме (його, її) лиха година* — нічого (з ним, нею) поганого не трапиться, або констатують сумні події: *побила лиха (нещаслива) година* — кого-небудь спіткало лихо, нещастя, *смертна судна година*, даремність зусиль: *на якій лихой години* — навіщо, для чого — з синонімом *на біса*; питання: *яка лиха година (принесла)* — хто? що? прийшов або доброзичливе побажання: *щоб добра година знала*.

Семантичний і структурний паралелізм виявляють декотрі фразеологізми, які вимірюють вік людини роками: укр. *роки беруть своє*, тобто людина старіє, рос. *годы берут свое*, грец. *παίρνουν κάποιον* та *χρόνια*.

Деякі фразеологізми з іменниками *день* і *ніч*, що міряють час поколіннями, іноді підкреслюють подібність або несхожість людей, пов'язаних родинними стосунками: *τα δύο αδέρφια είναι μέρα με τη νύχτα* — *два брати не схожі між собою, як день і ніч*.

Серед паралельних фразеологізмів з темпоральними ознаками трапляються такі, що окреслюють стан людини, спираючись на оцінну характеристику відтинків часу (*дня, білого світу, хвилини*). Наприклад, ряд ФО за *сльзьми (сльозами) світа (світу) білого не бачити; не мати просвітку (нема просвітної години)*, тобто хто-небудь дуже зайнятий; у когось бракує вільного часу, душевного спокою; хто-небудь потрапив у скрутне, безвихідне становище. У їхніх поясненнях стан визначено формулами а) гірко, невтішно плакати, б) тяжко працювати, в) бути заклопотаним, зайнятим.

Натомість близькі до них лексично фразеологізми *бачити (побачити) багато (немало) світу, бачити світи* без частки **не-** фокусують увагу на сприятливих часах, пережитих людиною. У новогрецькій існують такі самі одиниці, пор.: *άσπρη μέρα*, тобто щасливий (білий) день та *μια άσπρη μέρα δεν είδε/ δεν είδαμε άσπρη μέρα* дня не бачила, не бачили білого дня — за клопотами, непосильною щоденною роботою.

Деякі з них переосмислені згідно з усталеними звичаями: *медовий місяць*. Цікаво, що у ФО з семами початку не трапляються визначники точного часу. Слова *година, хвилинка* виражають неозначений початковий стан (з *першої хвилини*). Співвіднесення з поколіннями відбувається теж у найабстрактнішій неозначено-часовій формі (з *віку, малечку, з самого роду*). У поясненнях до них засвідчено словосполучення *від народження, з раннього дитинства, з перших днів*. У фразеологізмах цього різновиду початок асоційовано також з тією частиною доби, що міряється ранком, світанком, днем. У ФО трапляються дієслова *розвиднятися, зоріти*, синонімами яких виступають лексеми *благословлятися, займатися, заходити, зоріти, починатися на день*.

Образами-символами часового перебігу, зокрема його початку, стають назви деяких птахів. Живим годинником для людей з давніх давен (ще до появи Біблії) був півень. Споконвіку людина звіряла час за кукуріканням півня: перше стало сигналом півночі, друге кукурікання — часу задовго до світанку, третє було провісником світанку. Згадаймо принагідно Шевченкові рядки «Ще треті півні не співали/ Ніхто ніде не гомонів». Отож, цей птах «показував час» і ночі, і початку дня.

На основі цих спостережень, оформлених ФО, мабуть, виник пізніший євангелізм «раніше, ніж півень прокричить (прокукурікає)» зі значенням «дуже швидко». Це слова Ісуса Христа, звернені до Петра в останню ніч перед хрещенням: «Ти мене зречешся раніше, ніж півень прокукурікає тричі». У такий спосіб, можливо, відбулося накладання кількох образів часу і переплетення їх у грецькій та слов'янській мовних картинах світу: *πριν αλέκτορα φωνήσαι τρις*. Адже в грецькій міфологічній картині час втілювався в образі бика у вогненному світлокоричневому кольорі. Згадаймо тут образ часу в поезії В. Маяковського:

Наш бык пег./ Медленна лет арба./ Бог наш — бег, / Сердце — наш барабан. Він символізує перебіг часу як зміну дня і ночі (бик у нього *пег*), плин його поет вимірює ще рухом гарби.

Півень — вогняний птах у східних народів, зокрема іранських, серед них і скіфів. Можливо, осмислення його ролі як провісника сонця, світла, ранку доповнило грецькі міфологічні уявлення часу завдяки скіфсько-слов'янським впливам, а також завдяки узагальненню щоденних спостережень. Серед фразеологізмів-паралелізмів зі словом *кури* у зіставлених мовах трапляється одиниця, антонімічна за значенням до розглянутих вище: *Лягати спати з курами*, *отже, дуже рано* — *κοιτάμαι με τις κότες*.

Зрідка трапляються випадки, коли такі метафоричні часові орієнтири функціонують у складі фразеологізмів, які оцінюють марність надмірних зусиль. Цьому сприяє їхня образна основа. Наприклад, *ΦΟ όπου λαλούν πολλοί κοκόροι, αργεί να ξημερώσει* (буквально «там, де співає багато півнів, спізнюється світання») свідчить про те, що вона ґрунтується на уявленні про півня-провісника світанку, дня. Однак цей фразеологізм еквівалентний за значенням українському *багато галасу даремно*, російському *много шума из ничего* і має ще ряд новогрецьких синонімів *όπου ακούς πολλά κέρασια, κρίατα και μικρό καλάθι, πολύς θόρυβος για το τίποτα/ πολύ κακό για το τίποτα*. Останній книжного походження і є інтернаціональним. Він відповідає назві твору В. Шекспіра «*Much ado about nothing*».

Непоодинокі в матеріалі дослідження фразеологізми з темпоральними ознаками, що еквівалентні за значенням, але побудовані на різних реаліях. Серед них теж існують ті, що апелюють до найменувань птахів. Такими є грецькі *ΦΟ ένας κούκος δε φέρνει άνοιξη* (буквально — одна зозуля весни не приносить) та *ένας αγκιόνης δε φέρνει την άνοιξη* (буквально — один сич весни не несе). В їхніх українських та російських відповідниках ідея перелітного птаха, що віщує прихід весни, асоційована з ластівкою: *Одна ластівка весни не робить, Одна ласточка не делает весны*. Однак існують й інші одиниці, що, не вдаючись до порівняння з перелітними птахами, виражають те саме (але не буквально!) значення цих фразеологізмів: рос. *Один в поле не воин, Одна головня и в печи гаснет, а две и в чистом поле горят*, укр. *Один у полі не воїн, Де робить купа, не болить біля пупа, Копя переможе й попа*. У них ідеться про людину не стільки в плані часової характеристики її існування, скільки про правила її співжиття з іншими.

Аналіз цих фразеологізмів свідчить про спільну частину характеристик поведінки людей внаслідок порівняння з перелітними птахами і конкретизації діяльності людини. Вона пов'язана з уявленням про перельоти птахів зграями, а не поодиночі. *ΦΟ* теж підкреслюють користь спільних дій-зусиль, що стократ сильніші від дій індивідуума. Існують й інші *ΦΟ* з орнітометафорами, які виражають часові ознаки, апелюючи до найменувань птахів. Зокрема, в українській *перша ластівка*, в російській *первая ласточка* виражають значення «початковий у появі чого-небудь».

У зіставлюваних мовах трапляються фразеологізми з часовими ознаками, які апелюють до пір року. Ці назви метафоризуються і стають визначниками віку людини, утворюючи паралелізми. Грецький фразеологізм *είναι στο φθινόπωρο της ζωής* характеризує людину літнього віку. В українській поетичній картині світу теж використовується образ осені для характеристики поважного віку людини. Згадаймо «Літа на осінь повернули, / Пливуть в осінній хмурості».

Деякі фразеологізми в мовах зіставлення виявляють паралелізм асоціації раннього віку людини з матір'ю, материнським молоком. У пояснювальних частинах таких фразеологізмів у словниках засвідчено формули «дуже молодий, неосвідчений», пор.: *το στόμα του ακόμα μυρίζει το γάλα*, укр. *ще материнське молоко на губах (коло губів, під вусами) не обсохло (не висохло), молоко на губах у когось, губи в молоці в когось*, рос. *молоко на губах не обсохло*. На вимір часу поколіннями людей, зокрема з *малечку*, зорієнтовано семантично еквівалентні фразеологізми, виниклі на основі метафоричного переосмислення предметів, використовуваних з раннього дитинства: *από τα παιδικά χρόνια*, що служать їхніми розпізнаваними всіма атрибутами. Це укр. *сповиток*, рос. *пеленки*, грец. *σπάργανα*, об'єднувані спільним значенням «від народження»: укр.. *з віку, змалечку, від (самого) роду*, рос. *отроду, отродясь, с детства* та укр. *зі сповитка*, рос. *с пеленок*, грец. *από τα σπάργανα*. Грецькому фразеологізму відповідає український *в сповитку*, тобто у віці немовляти: *Η επιχείρηση βρίσκεται ακόμα στα σπάργανα τώρα οργανώνεται* — Підприємство перебуває на початковій стадії, зараз організовується.

Низка цих фразеологізмів спеціалізується на підкресленні дуже раннього віку за допомогою займенника *самий*: укр. *з самого сповитка*, рос. *с самых пеленок*. Його уможливує також використання метафор-порівнянь, найменованих грецьким іменником *η κοιλιά* живіт: *απ' την κοιλιά της μητέρας του φαίνόταν πως θα γίνει ταραξίας* (буквально — уже з черева матері було видно, що з нього вийде розбишака). В українському відповіднику цього грецького фразеологізму з *пуп'янка* іменник *пуп'янок* (порівняно зародження квітки зі з'явленням дитини): *Природою й мені / Із пуп'янка веселий вік судився* (Ф. Шіллер, перекл. М. Лукаша); *З пуп'яночка сирота, Захарко поневірявся по наймах* (А. Кримський).

Серед паралельних фразеологізмів представлено одиниці, що вказують на кінець життя людини, спираючись на асоціації, пов'язані зі смертю, образом небіжчика, звичаєм його поховання. Український фразеологізм *стояти однією (двома) ногами в могилі* окреслює наближення смерті. Ряд еквівалентних йому синонімів у сучасній українській мові численний. У поясненнях до них частотні формули «бути близьким до смерті»: *стояти на божій дорозі, лишати світ, не жилиць на цьому світі*; «перебувати в дуже тяжкому стані»: *стояти над безоднею (край безодні), стояти над могилою*; «перебувати в стані повного виснаження, на грані смерті»: *лежати на смертному ложі, розм. дихати на ладан*. У грецькій мові їм еквівалентна *ΦΟ στέκομαι με το ένα πόδι στον*

τάφο/ στο λάκκο (в ній використано іменники *могила, яма*). В українському фразеологізмі *дихати на ладан* близькість смерті асоціюється з ладаном, використовуваним під час відспівування небіжчика. В еквівалентному йому за значенням грецькому *μυρίζει χωματίλα* ця близькість увиразнена запахом сирої землі. Семантику цього фразеологізму адекватно передає грецький композит *ετοίμοθανάτος* — готовий померти. Цікаво, що в сучасній українській мові на асоціації з сирою землею ґрунтується семантика фразеологізмів зі значенням «померти»: *повінчатися з сирою землею, піти в землю*. Факт смерті метафорично констатують паралельні фразеологізми: *ο θάνατος τον βρήκε στον ύπνο* — померти ві сні, *κλείνω κάποιου τα μάτια* — закривати очі (померлому), *μας άφησε χρόνους* — він велів довго жити (тобто помер).

Семантичний паралелізм виявляють деякі книжні фразеологізми зі словом *подих*, що виникли як перекладні кальки грецького *πνέω та λοίσθηα* — укр. *до останнього подиху*, рос. *быть при последнем издыхании*, — кінчатися, відходити; *до последнего издыхания* — до самої смерті. У російській та новогрецькій вони зберігають відтінок книжності, в українській мові набирають розмовного забарвлення.

Чимало фразеологізмів, які вказують на кінець існування людини зі словами *могила та смерть*, підтверджують паралелізм використання їх як основи метафори. Одні з них підкреслюють тривалість життя *до гробу, до гробової дошки, до домовини*, інші — близькість до кінця життя: *у час останній, остання смертна година*, тобто грань між життям і смертю, *είναι για θάνατο* (про хворого)/ *σώθηκαν οι μέρες του* йому лишилися лічені дні (жити) *бути при смерті*; припинення існування людини: *σιра могила узяла (прийняла)*, тобто хтось помер, *до самої могили*.

Повний лексичний і семантичний паралелізм виявляють новогрецький та український фразеологізми *η ζωή κρέμεται από μια τρίχα* — *висіти на волосині (волосинці) від смерті* — бути у великій небезпеці, життя під загрозою смерті.

Аналізовані фразеологізми можуть окреслювати характер людини: укр. *і могила не виправить/ горбатого могила виправить*, рос. *горбатого могила исправит*, грец. *ο τάφος θα τον ισιώσει*. Вони підкреслюють невинність кого-небудь у чомусь основному.

Водночас помітний паралелізм уживання цих слів у переносному значенні як виразників характеру людини: *και νεκρούς ανασταίνει* — про когось, хто має здатність воскресити, повернути до життя мертвого. Цей фразеологізм має біблійне коріння. Згадаймо сюжет, коли Христос оживляє Лазаря. Йому відповідають український фразеологізм *і мертвого (мертвих) розвеселить*, рос. *и мертвого оживит* — про веселу, дотепну, жартівливу людину. Вони характеризують також психологічний: *μισώ κάποιου μέχρι θανάτου* — *ненавидіти когось до смерті* або фізичний стан людини: *бути між життям і смертю* — *είμαι μεταξύ ζωής ή θανάτου, боротися не на життя, а на смерть*, тобто не жаліючи сил, не боячись за своє існування, рос. *не на жизнь, а на смерть*, грец. *μάχομαι μέχρι θανάτου/ η πάλη μέχρι θανάτου*.

Синонімічні поля фразеологізмів у кожній мові дозволяють порівнювати їх з мікросюжетами текстів на ту саму тему. За наявності семантичного паралелізму між такими фразеологізмами в різних мовах можна твердити про мандрівні фраземосюжети. Серед них поширені фразеологізми-біблеїзми: εἶναι στο νεκροκρέβατο — лежати на смертному ложі. До них належать українські та новогрецькі ФО, які визначають часові орієнтири щодо релігійних свят і святих православної церкви. Наприклад, укр. ФО *не все коту (котові) масниця*, тобто закінчилося для когось безтурботне, веселе, привільне життя; не завжди кому-небудь щастить, не завжди свято відповідають новогрецькі κάθε μέρα δεν εἶναι τ' Αἰ-Γιαννιού/ Πασχαλιά буквально «не щодня буває день Святого Іоанна (Предтечі й Святителя)» або «не щодня буває Великдень».

Тенденцію до орозмовлення біблеїзмів у фразеологізмах з темпоральними ознаками у двох зіставляваних мовах підтверджують одиниці з назвами великих християнських свят. Зокрема, відомий фразеологізм κάθε πράγμα στην ώρα του — *Усьому свій час* у грецькій продовжено кількома словосполученнями. Серед них κί' αυγά κόκκινα το Πάσχα (буквально крашанки на Великдень). У ньому використано назви яєць, котрі фарбують на Великдень, які утворюють у новогрецькій синонімічний ряд κόκκινο/ πασχαλινό/ λαμπριατικό αβγό червоне/ великодне /пасхальне яйце.

Фразеологізм κάθε μέρα δεν εἶναι Πάσχα відтворюється українським *Раз у рік Великдень / Не кожного дня Великдень*.

Цікавим прикладом семантичного паралелізму слів τάφος та могила у фразеологізмах трьох зіставляваних мов є використання їх для характеристик людини, що вміє мовчати і не видавати таємниць. Пор. він — могила, тобто буде мовчати, *проковтне (затягне) язика / не випустить і пари з вуст, як води в рот набере, ні гу-гу, і рота не розкриє* та новогрецьке δεν του ξεφεύγει λέξη εἶναι τάφος/ και για ό,τι είπαμε, μεῖνε ήσυχος: εἶμαι τάφος — буквально: і про те, що ми сказали, будь спокійний, я — могила, тобто мовчатиму.

Звертає на себе увагу використання фразеологічних одиниць, у яких іменники зі значенням відрізків часу поєднуються в обох мовах з перехідними дієсловами, що вказують на них як на об'єкти прямої дії. Їм властивий семантичний і лексичний паралелізм: χάνω χρόνο витрачати час (даремно), σκοτώνω την ώρα (μου, σου та ін.) — убивати час, περνώ τον καιρό μου проводити час.

У деяких фразеологізмах обох мов ще відчутне міфічне уявлення про час, пов'язане з богом часу Кроносом, який так хотів вічно правити світом, що ковтав своїх дітей, щоб вони не повторили його вчинок і не скинули його з неба, як він свого батька Урана. У грецькій існують вирази τρώω την ώρα μου (буквально їм свій час) — витрачаю свій час та κάτι τρώει/ θέλει/ παίρνω ώρες. Йому відповідає українська ФО — щось з'їдає, забирає багато часу.

Лексично і семантично подібні фразеологізми, що констатують актуальність / неактуальність, вчасність дій, процесу з іменниками ώρα

рідше *καιρός* час, пора, година: *κάτι δεν είναι της ώρας* щось не на часі, не час, *είναι ώρα να...* πηγαίνουμε час іти, *είναι ώρα για μάθημα/ για διάλειμμα* час для уроку/ перерви. Згадаймо Франкові рядки *Вставай, хто живий,/ В кого думка постала, / Година для праці настала*.

Фразеологізми *στην ώρα* (μου, σου та ін.) — у свій час, свого часу орієнтують на час у минулому та в майбутньому — коли необхідно буде в майбутньому.

У зіставлених мовах лексичний, структурний та семантичний паралелізм виявляє ФО *σήμαινε η ώρα час пробив /ударив / приспів* — пора умирати комусь. Однак вона має ще й інші оптимістичніші значення: хто-небудь матиме успіх; настав час, що є сигналом для чого-небудь.

У християнських молитвах або й у розмовній мові під їхнім впливом звучать деякі побажання з найменуваннями віку вічного, вічності, грец. *αίωνας, αιώνιος, αιωνιότητα*: *και νυν και μέχρι του αιώνος* на віки вічні, *στον αιώνα τον άπαντα* назавжди, навічно; *εις τους αιώνας των αιώνων* на віки віків. Серед них метафори ФО *ανεχώρησε εις τας αιωνίους μονάς* піти на той світ, *κερδίζω αιωνιότητα* заслужити вічного спасіння, вічності. У зіставлених мовах стали хрестоматійними книжні фразеологізми *αίωνιος ύπνος* вічний сон, *αίωνια ανάπαυση* вічний спокій, *αίωνιο σκοτάδι* вічна тьма, *αίωνια/ μεταθανάτια/ άλλη/ μελλούσα ζωή* вічне (посмертне /інше/ майбутнє життя, які характеризують життя після смерті й особливо життя в раю.

Плин часу за фразеологічними параметрами піддається таким вимірам, як *мить, хвилинка, година, ранок-вечір, день, ніч, місяць, рік, початок-кінець, віки*. У зіставлених мовах є клішовані фразеологічні вирази такого часу: *για μια στιγμή* на одну мить, *από στιγμή σε στιγμή* з хвилини на хвилину, *σε μια ώρα* через годину, *από ώρα σε ώρα* з години на годину, *ώρες, ώρες іноді, часом, όλη την ώρα* цілу годину, рос. *битый час*, *ολόκληρη ώρα* весь час, *κατά καιρούς* у різний час, *για πολύν καιρό* надовго, *από μέρα σε μέρα* день у день, *зо дня на день, σε μια μέρα/ μέρα παρά μέρα* через день, *αυτές τις μέρες* цими днями, *από το πρωί ως το βράδυ* з ранку до вечора, *από το βράδυ ως το πρωί* звечора до рання (ранку), цілу ніч.

Цікаво, що починаючи з довших відтинків часу, наприклад місяця, і далі, таких клішованих ФО стає менше: *από μήνα σε μήνα* щомісячно, *з місяця в місяць, ο μήνας μπαίνει, ο μήνας βγαίνει* час *летить / не встигнеш оглянутися, як...* / *місяця як не бувало*, *από χρόνο σε χρόνο* з року в рік, *από καιρό σε καιρό* час від часу, *από την αρχή μέχρι το τέλος* від початку до кінця, *κατά διάλειμμα* часом (ο *καιρός* θα είναι *κατά διάλειμμα νεφελώδης* — з метеоповідомлення *часом туман*).

У семантичному просторі фразеологізмів, що ґрунтуються на визначенні поведінки людини, виявленої в русі, є паралельні за змістом і за метафорами одиниці. Вони асоціюються зі швидким / повільним рухом, отже, містять ознаки часу. Серед них *παίρνω τα πόδια στους ώμους* брати ноги на плечі, тобто швидко тікати. У фразеологізмах сучасної української мови до вираження цього значення залучені й інші

дієслова руху із вказівкою засобу його виконання (це ноги, п'яти): *п'ятами нахивати* або словосполученням дієслів *давати (дати)* з іменниками, що містять семи руху: *давати тягу, драла, дмухала* чи стимули до нього, вираженні іменниками: *давати волю ногам* або дієсловом *дати ногам знати*.

В антонімічних за значенням ФО з ідеєю повільного руху теж трапляються паралельні фразеологізми, що виражають стан людини, спираючись на дієслова руху: *μόλις βέρνω та πόδια ледве (насилу) тягнути (волочити) ноги, μόλις κινούμαι ледве рухатися, κινούμαι σαν τη χελώνα/ με ρυθμούς χελώνας повзти мов черепаха*.

У розглянутих фразеологізмах часова зміна постає як миттева, тривала, раптова, несподівана, періодична, повторювана. Поле у їхніх пояснювальних частинах охоплює лексеми *στιγμιαίος* миттевий, *ωριαίος* годинний, *συνεχής* постійний, *διαρκής* тривалий, *αδιάκοπος* неперервний, *αδιάλειπτος* безперервний, довгий, *παντοτικός* завсідний, рос. *всегдашний*, *αιώνιος* вічний, *προσωρινός* тимчасовий, минуший, нетривкий, *недовгочасний*, *πρόσκαιρος* тимчасовий, перехідний, *παροδικός* короткочасний, *περαστικός* минуший, *εφήμερος* одnodенний, швидкоплинний, *καθημερινός* буденний, повсякденний, щоденний.

Однак над усім цим стоїть усвідомлення того, що *час минає, часу не вернеш* — *ο χρόνος που περνάει, πίσω δε γυρνάει*. Кругообіг вічний і за час свого існування людина має змогу лише подумки повернутися у минуле, вона є або може *відійти (nimiti)* у минуле, в небуття, у вічність — *έφυγε από τη ζωή*.

Палітра часових ознак, виражених фразеологізмами, значно яскравіша від тієї, яка змодельована словотвірними або лексико-словотвірними категоріями, наприклад прикметників, за якими закріплені певні мовні засоби їх вираження. Аналізовані фразеологізми оцінюють час з погляду його змін і у вимірах його сталості. У них представлено часові орієнтири у минулому-теперішньому, в майбутньому. Однак є серед них і такі, як *інколи, іноді, коли-не-коли, завжди-назавжди, ніколи, ніколи, рано-пізно, швидко-повільно, тимчасово-вічно, навічно, навіки, раптово-поступово*.

Словотвірні категорії прикметників упорядковують темпоральні ознаки з обмеженнями, які накладають твірні основи певної семантики на сполучуваність з універсальними за значеннями суфіксами загальної відносності або з багатозначними префіксами. Лексико-словотвірна категорія темпоральності має набагато різноманітнішу та численнішу множину основ, призначених виражати часові ознаки і бути їхніми носіями порівняно з афіксами.

Фразеологізми розширюють поле темпоральності насамперед завдяки семантичному способу словотворення, який опирається на асоціативне мислення і вдається до порівнянь та метафор. Він зорієнтований на образний світ уявлень людини, на її умосяжне осмислення дійсності в часі та активізацію емоційно-оцінного потенціалу мови.

Отож, він наближує до людини реальність у всіх проявах природного, фізичного, фізіологічного, міфологічного, релігійного та історичного часу, забезпечуючи її часовими орієнтирами і своїми точками відліку.

У ділянці мовних картин світу, вимірюваної фразеологізмами сучасних мов, співіснують міфічні уявлення про час, у яких знаходить місце час Хроноса (Кроноса), згодом замінений часом Зевса, дохристиянського і християнського періодів, наївні, усні й книжні, біблійні та інші його виразники.

Фразеологічний вимір часу зосереджує в собі різні його вектори. З одного боку, він зорієнтований на головну вісь — вічного, природного часу, асоційованого зі змінами пір року на Землі, дня і ночі, тобто з певними його циклами. З другого, він нарощує на ній орієнтири фізіологічного лінійного часу, пов'язаного з народженням і смертю людини, важливими для неї упродовж життя подіями (весіллям, операціями, навчанням і т. ін.), історичного часу в житті людини і суспільства (війни, перемир'я, революції тощо). Фразеологізми співвідносять час з релігійними святами (Масницею, Різдом, Великоднем). Образна основа, мовні засоби їх вираження допомагають конкретизувати часові ознаки, співвіднести їх з певними точками відліку як у лінійно спрямованому русі часу з минулого в майбутнє, так і в певних повторюваних життєвих циклах, у кругообігу природи, у щоденному перебігу дій та подій і в релігійному осмисленні [пор. класифікації часу 1: 53–54; 8: 66–98; 7: 87–98 та ін.].

Часові обрії, окреслювані багатьма фразеологізмами, схожі між собою у двох зіставлених мовах, а в обох них вони близькі поетичним картинам світу. Згадаймо Шевченкове:

<i>І світає, і смеркає, День божий минає. І знову люд потомлений, І все спочиває.</i>	<i>Тільки я, мов окаянный, І день, і ніч плачу На розпутті велелюднім І ніхто не бачить, і не чує.</i>
---	--

Тут природні (вічні) цикли часу зіставлено з коротким часом життя людини як часточки часу всього люду, тобто вічного.

Близькі вони й науковим картинам світу, де за Платоном і Аристотелем *Все тече, все змінюється і В ту саму річку двічі не зайти* [24: 237–256]. Однак це тема іншої розвідки, що вимагає своїх вимірів часу.

1. Арутюнова Н.Д. Время: модели и метафоры. — М., Наука, 1997. — 195 с.
2. Белецкий А.А. Из наблюдений над морской лексикой венгерского языка // А.О. Білецький. Вибрані праці. К.: Видав. дім Дмитра Бураго, 2012. С. 159–163.
3. Бондарко А.В. Темпоральность // А.В. Бондарко. Теория функциональной грамматики. — Л.: Наука, 1997. — 197 с.
4. БРГС Большой русско-греческий словарь: У 2 т. Λογοθέτης Κ. Μεγάλο Ρωσο-Ελληνικό Λεξικό: σε δύο τόμους. — Αθήνα, 1987.
5. Грецук В. Український відприкметниковий словотвір. — Івано-Франківськ: Плай, 1995. — 225 с.

6. Дубенко О.Ю. Англо-американські прислів'я та приказки. — Вінниця: Нова книга, 2004. — 332 с.
7. Загнітко А.П. Основні текстові категорії: закономірності вияву // Лінгвістика тексту. — Донецьк, ДонНУ, 2006. — 288 с.
8. Кандрашина Е.Ю. та ін. Представление знаний о времени и пространстве в интеллектуальных системах / За ред. Д.А.Поспелова. — М.: Наука, 1989. — С. 66–98.
9. Катлинская Л.П. Толковый словарь новых слов и значений русского языка. — М., АСТ: Астрель, 2008. — 380 с.
10. Клименко Н.Ф., Карпіловська Є.А., Кислюк Л.П. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі. — К.: Видав. дім Дмитра Бурого, 2008. — 334 с.
11. Клименко Н.Ф. Основоскладання у процесах номінації східнослов'янських мов (у зіставленні з новогрецькою та німецькою) // Слов'янські обрії. Вип. 6, ч.1. Мовознавство. — К., 2013. — С. 260–281.
12. Колоїз Ж.В. Тлумачно-словотвірний словник okazіоналізмів. — Кривий Ріг, 2003. — 168 с.
13. Млодзинський Г. Практичний російсько-український словник приказок. За ред. М. Йогансена. — К., 2009. — 291 с.
14. НРС — Хориков И.П., Малев М.Г. Новогреческо-русский словарь. — М., 1982. — 654 с.
15. НУС — Новогрецько-український словник. — К.: Українська енциклопедія, 2005. — 429 с.
16. Прислів'я та приказки. Природа. Господарська діяльність // Упоряд. М.М. Пазяк. — К.: Наук. думка, 1989.
17. Прислів'я та приказки. Людина. Родинне життя. Риси характеру // Упоряд. Пазяк М.М. — К.: Наук. думка, 1990.
18. Прислів'я та приказки. Взаємини між людьми // Упоряд. Пазяк М.М. — К.: Наук. думка, 1981.
19. РУС — Російсько-український словник: У 3 т. — К., 1968.
20. ССРЛЯ — Словарь современного русского литературного языка: В 17 т. — М.: Изд-во АН СССР, 1950–1965.
21. СУМ — Словник української мови: В 11 т. — К.: Наук. думка, 1070–1980.
22. УНС — Українсько-новогрецький слоник. — К.: Українська енциклопедія, 2008. — 533 с.
23. ФСУМ — Фразеологічний словник української мови: У 2 кн. — К.: Наук. думка, 1993.
24. Янарас Хр. Час і призначення // Нерозривна філософія. — К.: Основи, 2001. — 314 с.
25. Αδάμ Λ. Η μαγική γλώσσα των Ελλήνων (εννοιολογική κατηγοριοποίηση των ελληνικών ιδιωματικών φράσεων). — Αθήνα: Εκδ. Γεωργιάδη, 2003. — 467 с.
26. Μπαμπινιώτης Γ. Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας. — Αθήνα, 2005. — 1709 с.

Статтю отримано 27.02.2014.

Nina Klymenko

Kyiv

PHRASEOLOGICAL UNITS AS TIME MARKERS: PARALLELS AND DIFFERENCES IN UKRAINIAN AND MODERN GREEK

The article describes the system of semantic variants of the category of temporality on the basis of the grid of temporary features conveyed by phraseological units. Unity of features peculiar to derivatives built by means of affixation, composition, word composition is typical of such a grid. It can also realize its meanings, as *beginning* — *ending*, *sometimes (at times)*, *once*, *always* — *never*. The study of parallel phraseological units has shown their primary orientation towards the idea of a human image-bearing world.

Key words: the category of time, contrastive phraseology, way of word-building, subject of phraseological units, parallelism of phraseological units.